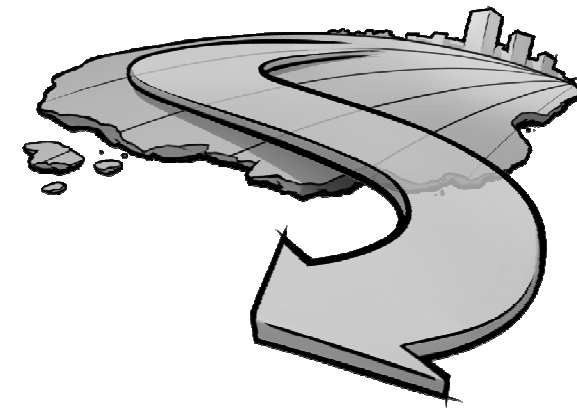


Titel: Verslag CSA  
Deliverable 1.1.13.  
Status: definitief  
Auteurs: Jessica Cornelissen, Bram Bos, Bart Bremmer, Judith Poelarends, Sierk Spoelstra  
Aantal pagina's: 38

# Konijnen op Koers

Verslag Collectieve Systeemanalyse  
19 augustus 2010, Tilburg

Jessica Cornelissen (projectleider)  
Bram Bos  
Bart Bremmer  
Judith Poelarends  
Sierk Spoelstra  
Irma van Kreijl, ZLTO (gastvrouw)



LIVESTOCK RESEARCH  
WAGENINGEN UR

# Inhoud

---

- A. Doel CSA (Collectieve Systeem Analyse)
- B. Deelnemers
- C. Inleiding door projectteam
- D. Aanpak CSA
- E. Kernvragen CSA rondes
- F. Resultaten CSA
- G. Conclusies

## A: Doel CSA (Collectieve Systeem Analyse)

---

- Antwoord op de vragen:
  - Welke veranderingen zijn er nodig om te komen tot een integraal duurzame konijnenhouderij in Nederland?
  - En wie moet daarvoor in actie komen?
- Door:
  - Gezamenlijke identificatie van kansen en belemmeringen
- Om:
  - Inzicht te krijgen in vervolg ontwerptraject
  - Advies hierover uit te brengen aan LNV

## B: Deelnemers

---

- Dhr. Bart Crijns Ministerie LNV, Directie AKV
- Dhr. Herman Fleuren Opticon (Chabeauti & Grimaud Frères)
- Dhr. Peter van Hoey Lonki\*
- Dhr. Henk Holierhoek Konijnenhouder
- Dhr. Arthur Huntjens Vogely Wildgroothandel
- Dhr. Joep Koenen Victoria Mengvoeders\*
- Dhr. Arie Kool Konijnenhouder & LTO
- Mw. Irma van Kreij LTO
- Dhr. Sjef Lavrijsen Konijnenhouder & LTO & Den Demer
- Dhr. Jan Pullens Konijnenhouder & Hycole
- Dhr. Peter Rutjens Konijnen KI-station Rutjens
- Dhr. Harm Smit Ministerie LNV, Directie AKV
- Dhr. Gerard van Zutphen Konijnenhouder & LTO & Havens Voeders
- Dhr. Bram Bos Wageningen UR Livestock Research
- Dhr. Bart Bremmer Wageningen UR Livestock Research\*
- Mw. Jessica Cornelissen Wageningen UR Livestock Research
- Mw. Judith Poelarends Wageningen UR Livestock Research
- Dhr. Sierk Spoelstra Wageningen UR Livestock Research

---

\*: kwam later of vertrok eerder

## C: Inleiding door projectteam > *Aanleiding en opdracht*

- Regeerakkoord (Balkenende IV) en beleid LNV:  
‘Naar integraal duurzame veehouderij in 2023’
- Opdracht:
  - Ontwerp nieuwe systemen van konijnenproductie
  - Die integraal duurzaam zijn
  - Samen met relevante stakeholders
  - Zodanig dat er eigenaarschap gecreëerd wordt in de echte wereld

## C: Inleiding door projectteam > *Vorbereiding voor CSA*

- Literatuur over konijnensector
  - Ongeriefanalyse
  - Globale milieu-analyse
  
- Interviews
  - Konijnenhouders
  - Verwerkende en toeleverende bedrijven
  - Bezoek aan Zwitserland

## C: Inleiding door projectteam > *Ongeriefanalyse*

- Dierenwelzijnsproblemen door structurele kenmerken in het huidige systeem
  - Gedrag
    - Individuele huisvesting
    - Prikkelarme omgeving
  - Gezondheid
    - Uitval voedsters en vleeskonijnen
    - Kooibodems
  - Voeding
    - Beperkt voeren van opfokdieren

## C: Inleiding door projectteam > *Globale milieu-analyse*

- Informatie over milieuprestatie is beperkt
- Milieudruk op diverse punten in keten, relatief belangrijk:
  - Voer
    - Hoog gebruik van water
    - Emissie van nitraat
  - Mestopslag
    - Bijdrage aan methaanemissie
  - Mestaanwending
    - Nitraat en fosfaat verliezen (veel N&P in mest tov kg vlees geproduceerd)
  - Houderij
    - Gebruik antibiotica
    - Emissie van ammoniak



## C: Inleiding door projectteam > *Interviews, knelpunten*\*

- Maatschappelijke druk: extern vanuit beleid, actiegroepen > intern onzekerheid over bestaansrecht
- Haalbaarheid/wenselijkheid alternatieven ter discussie
- De sector is klein en moet alles zelf uitzoeken
- Gebrek aan professionele ontwikkeling sector
- Primaire producent ‘in klem van’ maatschappij, slachterij, retail
- Lage rentabiliteit in de keten
- Lage consumptie in Nederland
- Keten onderbroken door landsgrenzen
- Licence-to-produce en licence-to-deliver ontkoppeld
- Zomer- en winterproductie /-prijzen

\*: in willekeurige volgorde

## C: Inleiding door projectteam > *Interviews, kansen*\*

- Initiatieven dierenwelzijn en afzetdifferentiatie
- Kan konijnenvlees profiteren van voedseltrends (ecological footprint, health)
- Sector in beweging, nieuwe generatie konijnenhouders staat op: kan duurzaamheid meeliften op professionaliseringsslag?
- Verbeteringen dierenwelzijn haalbaar bij fokkerij op andere grondslagen (bv groepsgedrag/agressie)?

---

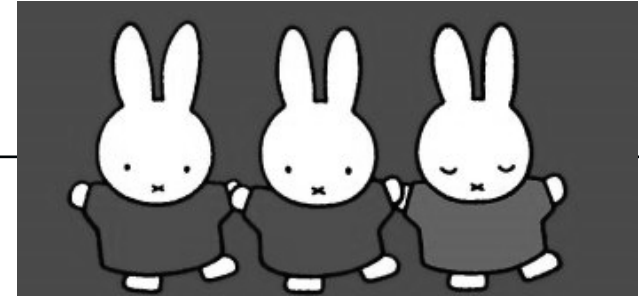
\*: in willekeurige volgorde

## D: Aanpak CSA > *functie*

---

- CSA (Collectieve Systeem Analyse)
  - Maakt inzichtelijk welke actoren en factoren de transformatie naar een duurzamer systeem tegenwerken of stimuleren
  
- Systeem = de hele sector/de keten als geheel
  - Welzijnskooien zijn uitgangspunt voor analyse

## D: Aanpak CSA > metafoor 'dansvloer'



*“Zie een systeem als een dansvloer met dansers. Sommige dansen mooi, andere niet. Dansen wordt gestructureerd door regels; een wals heeft andere regels dan rock-'n-roll of tango. Sommige dansers hebben voorkeur voor de ene stijl boven de andere. Dit zijn voorbeelden van niet-materiele zaken in het systeem. Dansen wordt mogelijk gemaakt door een dansvloer, dansschoenen en muziek. Voorbeelden van harde zaken.*

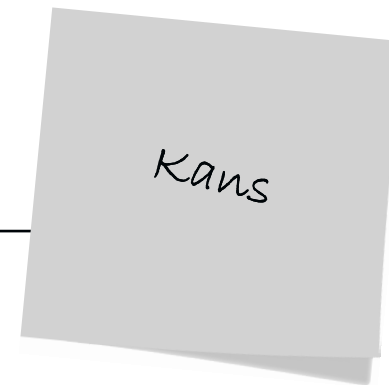
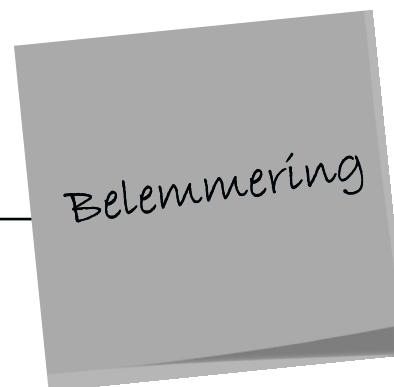
*Samen dansen met zoveel partijen gaat niet altijd soepel. Soms loopt men elkaar in de weg of staat er opeens iets midden op de vloer. Wat nu als je van de ene kant van de vloer naar de andere kant wil komen, of als je van stijl wil veranderen? Dan kom je van alles tegen waar je rekening mee zult moeten houden.*

*De konijnenhouderij kan ook gezien worden als een dansvloer. Nu ligt er een opdracht om de dans te veranderen. Daar moet misschien de dansvloer voor worden aangepast, of er moeten nieuwe dansers worden uitgenodigd. Misschien moeten sommige dansers van de dansvloer worden verwijderd, of moeten danspasjes of muziek worden aangepast. Dat type vragen komen aan de orde. Het gaat niet alleen over het konijn of de hokken, maar ook over hoe ketenpartijen samenwerken, wat voor dier er wordt gebruikt of hoe het wordt geconsumeerd.”*

## D: Aanpak CSA > *Werkwijze*

---

- Gezamenlijk invullen matrix
  - Rijen: systeemkenmerken
  - Kolommen: actoren
- Stap 1: Geeltjes (belemmeringen) ophangen
- Stap 2: Groentjes (kansen/stimulansen) ophangen
- Stap 3: Clusters vormen



## E: Kernvragen CSA rondes

---

Vraag I a: Wat verhindert de overgang van het huidige systeem naar een systeem dat qua dierenwelzijn geaccepteerd wordt door de consument/burger?

Vraag I b: Wat stimuleert de overgang van het huidige systeem naar een systeem dat qua dierenwelzijn geaccepteerd wordt door de consument/burger?

Vraag II a: Wat verhindert de overgang naar een systeem met hoge diergezondheid en minimaal medicijngebruik?

Vraag II b: Wat stimuleert de overgang naar een systeem met hoge diergezondheid en minimaal medicijngebruik?

Vraag III a: Wat verhindert de overgang naar een systeem met minimale milieudruk?

Vraag III b: Wat stimuleert de overgang naar een systeem met minimale milieudruk?

---

# F: Resultaten CSA > I: Dierenwelzijn, matrix [kleur]

	Overheden	Kennis-instituten	NGO's	Consumenten	Aanv keten-partijen	Afv keten-partijen	Onder-nemers	Belangen-organisaties
Kennis-infrastructuur	Knelpunt Kennis Kans Kennisvergaring/-ontsluiting		Knelpunt Spanningsveld	Knelpunt Kennis			Kans Voorlopers	
Fysieke infrastructuur								
Houderijsysteem		Knelpunt Kennis					Kans Voorlopers Knelpunt Terughoudendheid	Kans NGO's
Dier					Kans Fokkerij			
Wet- en regelgeving	Knelpunt Concurrentie Kans Voorlopers							
Waarden, normen symbolen			Knelpunt Spanningsveld				Kans Kwaliteitsproductie	
Interactie							Kans NGO's Kans Voorlopers Knelpunt Concurrentie	
Marktstructuur				Knelpunt Terughoudendheid Kans Voorlopers			Kans Voorlopers Kans Kwaliteitsproductie Kans Voorlopers Knelpunt Markt	

# F: Resultaten CSA > I: Dierenwelzijn, matrix [zwart-wit]

	Overheden	Kennis-instituten	NGO's	Consumenten	Aanv keten-partijen	Afv keten-partijen	Onder-nemers	Belangen-organisaties
Kennis-infrastructuur	Knelpunt Kennis Kans Kennisvergaring/-ontsluiting		Knelpunt Spanningsveld	Knelpunt Kennis			Kans Voorlopers	
Fysieke infrastructuur								
Houderijsysteem		Knelpunt Kennis					Kans Voorlopers	Kans NGO's
Dier					Kans Fokkerij			
Wet- en regelgeving	Knelpunt Concurrentie Kans Voorlopers						Knelpunt Terughoudendheid	
Waarden, normen symbolen			Knelpunt Spanningsveld			Kans Kwaliteitsproductie		
Interactie							Kans NGO's	
Marktstructuur			Knelpunt Terughoudendheid			Kans Voorlopers	Kans Voorlopers	Knelpunt Concurrentie
			Kans Voorlopers			Kans Kwaliteitsproductie		
						Kans Voorlopers	Knelpunt Markt	



## F: Resultaten CSA > I: Dierenwelzijn, knelpunten

---

Knelpunt Kennis: Gebrek aan kennis over het dier, de consument en de haalbaarheid van nieuwe systemen. Gebrek aan inzet op R&D en (internationale) kennisontsluiting

Knelpunt Terughoudendheid: Terughoudendheid/angst voor overstappen naar nieuwe systemen. Gedeelde toekomstvisie ontbreekt, waardoor niet helder is of investeringen terugverdiend kunnen worden. Gevoel in spagaat te verkeren tussen binnenlandse en buitenlandse ontwikkelingen

Knelpunt Concurrentie: Scheve concurrentie door ontkoppeling license-to-produce en license-to-deliver

Knelpunt Spanningsveld: Spanningsveld tussen maatschappelijke positie van het dier en productie van konijn. Maatschappelijke druk komt terug in productievoorwaarden die van buitenaf aan de konijnenhouderij gesteld worden en zorgt ervoor dat het bestaansrecht van de sector steeds meer ter discussie wordt gesteld

Knelpunt Markt: Koppeling tussen productie en markt is nauwelijks aanwezig. Gebrekkige communicatie van producent naar consument en vice versa en ontwikkelingen zijn zelden gekoppeld aan marktformule, waardoor lage marges in de keten bestaan

## F: Resultaten CSA > I: Dierenwelzijn, kansen

---

Kans Kennisvergaring/-ontsluiting: Vergaar en onsluit kennis. Richt je daarbij met name op behoeften (van dier, maar ook van burger) en welzijn. Zorg met name voor objectieve kennis op het gebied van de voorwaarden voor dierenwelzijn

Kans Fokkerij: Richt je in de fokkerij op dieren met andere kenmerken zodat ze beter passen in nieuwe systemen (bv minder agressieve dieren in groepssystemen)

Kans Voorlopers: Ondersteun voorlopers en laat zien dat de sector actief werkt aan verbetering van dierenwelzijn. Stimuleer voorlopers door ze in de markt te onderscheiden, bv door beloningssystemen van NGO's. Zet stimuleringsinstrumenten in vanuit beleid om de innovatiezoektocht van voorlopers te ondersteunen. Laat anderen leren van de ervaring en kennis die voorlopers opdoen van nieuwe systemen in de praktijk

Kans NGO's: Ga in gesprek met NGO's om inzicht te krijgen in hun wensen en eisen. Stel samen een lange termijn agenda op

Kans Kwaliteitsproductie: Richt je in productie op kwaliteit in plaats van op kostprijs en bulkproductie. Zet in op product- en marktdifferentiatie

# F: Resultaten CSA > II: Diergezondheid, matrix [kleur]

	Overheden	Kennisinstituten	NGO's	Consumenten	Aanvketenpartijen	Afvketenpartijen	Ondernemers	Belangenorgan.	Dierenartsen	Farmac. industrie
Kennisinfrastructuur	Knelpunt Kennis				Knelpunt Fokkerij		Kans Druk op antibioticagebruik	Knelpunt Kennis	Knelpunt Medicatie	
Fysieke infrastr.										
Houderijsysteem					Kans Druk op antibioticagebruik					
Dier					Knelpunt Fokkerij	Kans Druk op antibioticagebruik	Knelpunt Uitval	Knelpunt Medicatie		
Wet- en regelgeving	Knelpunt Medicatie									
Waarden, normen symbolen						Kans Dieet				
						Knelpunt Uitval				
						Kans 'Crisisvrij'				
Interactie										
Marktstructuur						Kans Laag medicijngebruik				
						Kans 'Crisisvrij'				

# F: Resultaten CSA > II: Diergezondheid, matrix [zwart-wit]

	Overheden	Kennisinstituten	NGO's	Consumenten	Aanvketenpartijen	Afvketenpartijen	Ondernemers	Belangenorgan.	Dierenartsen	Farmac. industrie
Kennisinfrastructuur	Knelpunt Kennis				Knelpunt Fokkerij		Kans Druk op antibioticagebruik	Knelpunt Kennis	Knelpunt Medicatie	
Fysieke infrastr.										
Houderijsysteem					Kans Druk op antibioticagebruik					
Dier					Knelpunt Fokkerij	Kans Druk op antibioticagebruik	Knelpunt Uitval	Knelpunt Medicatie		
Wet- en regelgeving	Knelpunt Medicatie									
Waarden, normen symbolen						Kans Dieet		Knelpunt Uitval		
						Kans 'Crisisvrij'				
Interactie										
Marktstructuur						Kans Laag medicijngebruik				
						Kans 'Crisisvrij'				

## F: Resultaten CSA > II: Diergezondheid, knelpunten

---

Knelpunt Medicatie: De Nederlandse markt voor diergeneesmiddelen is klein, waardoor de farmaceutische industrie voor Nederland geen diergeneesmiddelen registreert. Gevolg is dat dierenartsen ongeregistreerde medicatie voorschrijven, waardoor een wachtermijn van 4 weken in acht moet worden genomen

Knelpunt Kennis: Gebrek aan kennis over de stand van zaken in de konijnenhouderij (bv mate van antibioticagebruik). Gebrek aan kennis over systemen die diergezondheid verhogen en nagenoeg geen monitoring in de praktijk gericht op het verminderen van uitval. Slechts 1 deskundige dierenarts in Nederland

Knelpunt Fokkerij: Sector is voor haar foklijnen afhankelijk van het buitenland. Hier zijn vaak andere issues belangrijk, met als gevolg dat foklijnen worden ontwikkeld op basis van in het buitenland geldende issues

Knelpunt Uitval: De sector heeft te kampen met hoge uitval. Het konijn is een erg gevoelig dier wat ook in een natuurlijke situatie hoge uitval kent. Door deze gevoeligheid wordt relatief veel/vaak preventieve medicatie toegepast en is snel ingrijpen nodig, o.a. door een systeem van koppelbehandeling. Omdat uitval ook een maatschappelijk issue is, kan het de achilleshiel van de sector zijn/worden

## F: Resultaten CSA > II: Diergezondheid, kansen

---

Kans 'Crisisvrij': De konijnenhouderij lijkt een aantal voordelen te hebben met betrekking het ontbreken van veewetziekten en zoönosen

Kans Dieet: Het konijn krijgt voer dat niet geschikt is voor humane consumptie. Er is dus geen concurrentie met humane consumptie

Kans Laag medicijngebruik: Er mogen geen medicijnen worden gebruikt in de periode van 28 dagen voor het slachten. Dit levert (vermoedelijk) een residu-vrij product op

Kans Druk op antibioticagebruik: De toenemende druk op antibioticagebruik zal naar verwachting zijn weerslag krijgen op de konijnenhouderij, dit kan een stimulans zijn voor terugdringen morbiditeit en mortaliteit via verbeterd management of andere foklijnen

# F: Resultaten CSA > III: Milieudruk, matrix [kleur]

	Overheden	Kennis-instituten	NGO's	Consumenten	Aanv keten-partijen	Afv keten-partijen	Onder-nemers	Belangen-organisaties
Kennis-infrastructuur							Knelpunt Kennis	
Fysieke infrastructuur					Kans Kringlopen sluiten			
Houderijsysteem	Knelpunt Noodzaak	Kans Milieudruk Knelpunt Kennis					Knelpunt Keteninrichting	Knelpunt Kennis Kans Kringlopen sluiten Kans Professionalisering
Dier								
Wet- en regelgeving	Kans Kringlopen sluiten Knelpunt Regelgeving						Kans Wetgeving Knelpunt Regelgeving	
Waarden, normen symbolen				Kans Milieudruk				
Interactie							Knelpunt Noodzaak	
Marktstructuur			Kans Milieudruk	Knelpunt Noodzaak				

# F: Resultaten CSA > III: Milieudruk, matrix [zwart-wit]

	Overheden	Kennis-instituten	NGO's	Consumenten	Aanv keten-partijen	Afv keten-partijen	Onder-nemers	Belangen-organisaties
Kennis-infrastructuur							Knelpunt Kennis	
Fysieke infrastructuur					Kans Kringlopen sluiten			
Houderijsysteem	Knelpunt Noodzaak	Kans Milieudruk Knelpunt Kennis		Knelpunt Keteninrichting			Knelpunt Kennis Kans Kringlopen sluiten Kans Professionalisering	
Dier								
Wet- en regelgeving	Kans Kringlopen sluiten Knelpunt Regelgeving						Kans Wetgeving Knelpunt Regelgeving	
Waarden, normen symbolen				Kans Milieudruk				
Interactie							Knelpunt Noodzaak	
Marktstructuur			Kans Milieudruk					
				Knelpunt Noodzaak				



## F: Resultaten CSA > III: Milieudruk, knelpunten

---

Knelpunt Keteninrichting: Keten reikt verder dan landsgrenzen en diverse partijen liggen geografisch relatief ver uit elkaar. Dit maakt transport noodzakelijk

Knelpunt Kennis: Weinig kennis over alternatieve systemen of werkwijzen en weinig inzet op ontwikkeling van alternatieve systemen

Knelpunt Regelgeving: Omdat de sector zo klein is, lift deze wat regelgeving betreft vaak mee 'in de slipstream' van de grotere sectoren. Hierdoor zijn de regels die aan de sector worden opgelegd veelal niet specifiek voor de konijnenhouderij geformuleerd, lijken ze soms irrelevant en is het soms lastig er aan te voldoen

Knelpunt Noodzaak: Er is weinig bekend over de milieuprestatie van de konijnenhouderij. Wat wel bekend is lijkt positief. Verder is de druk vanuit maatschappij en beleid vooralsnog laag. Hierdoor is het gevoel van noodzakelijkheid bij de sector gering

## F: Resultaten CSA > III: Milieudruk, kansen

---

Kans Kringlopen sluiten: Zet in op het sluiten van kringlopen. Dit kan o.a. door een betere verwaarding van de hoogwaardige konijnenmest. Deze kan bijvoorbeeld dienen als grondstof voor de particuliere markt. Daarnaast gebruikt de konijnenhouderij restproducten als grondstof voor het voer, grondstoffen die niet als humane voeding kunnen dienen en daar dus niet mee concurreren

Kans Professionalisering: Er is op dit moment al een professionaliseringsslag gaande in de sector, o.a. als gevolg van welzijnsverordening en invoering welzijnskooien. Deze trend zal naar verwachting ook verbeteringen op het gebied van milieu geven

Kans Milieudruk: Wat er tot nu toe bekend is over de milieudruk van de konijnenhouderij lijkt redelijk positief. In nieuwe systemen moet dit behouden of versterkt worden en kan dit aangewend worden om marktpositie te verwerven. De relatief lage milieudruk past in de wensen die de maatschappij ten aanzien van milieu stelt. Dit komt het imago van de konijnenhouderij ten goede

Kans Wetgeving: De steeds strengere wetgeving die er op de sector af komt kan een stimulans zijn om te innoveren

## G: Conclusies > kennis

---

- Er is beperkte kennis op diverse terreinen
  - Basale kennis rond dier, burger en dierenwelzijn
  - Kennis om aan technische innovatie of marktinnovatie te werken
  - Kengetallen over milieudruk of het gebruik van medicatie (o.a. antibiotica)
  - Kennis tbv registratie specifieke diergeneesmiddelen voor de NL konijnenhouderij
  
- Oorzaak is (o.a.) geringe omvang sector, waardoor:
  - De sector zelf niet in staat is voldoende financiële middelen te genereren voor R&D
  - Er weinig prioriteit bij de konijnenhouderij ligt in onderzoeks- of R&D-programma's van diverse partijen (o.a. farmacie, overheid, stallenbouw)
  
- Kans: versterken kennisinfrastructuur
  - Door: sector, overheid en farmaceutische industrie. Echter, de grond voor een dergelijke herprioritering lijkt nauwelijks aanwezig
  - Door: internationale samenwerking en uitwisseling
  - De innovatiegerichte houding geeft mogelijkheden voor zelfontwikkeling

## G: Conclusies > *dierenwelzijn*

---

- Er is maatschappelijke weerstand op het houden in kooien, als gevolg van veranderende waarden en normen tav het houden van dieren. Kooihuisvesting zal op termijn niet houdbaar zijn
- Oorzaak lijkt de eenzijdige ontwikkeling richting kooihouderij onder invloed van het streven naar hygiënische omstandigheden, hoge controleerbaarheid en lage kostprijs
  - Het ‘verhaal’ dat de sector vertelt aan de maatschappij blijkt anders geïnterpreteerd te worden of mist die elementen waar de maatschappij om vraagt (wat in de ogen van een konijnenhouder een goed systeem is, wordt afgekeurd door maatschappij)
- Kans: initiatieven in de sector (Europa-breed)
  - Nederland (en omliggende landen) kent initiatieven die er op gericht zijn houderijcondities meer in overeenstemming te brengen met maatschappelijke waarden
  - Vanuit diverse partijen (overheden, kennisinstututen, NGO's) lijken diverse mechanismen te (zijn) ontstaan om voorlopers te ondersteunen (Beter Leven kenmerk, MIA/Vamil)

## G: Conclusies > *Profilering product*

---

- De Nederlandse konijnenhouderij produceert een bulkproduct
  - Dit leidt tot lage marges in de keten en de tendens in de sector om productiekosten door schaalvergroting te drukken
- Kans: inspelen op specifieke doelgroep van consumenten
  - Meer consumenten zijn bereid te betalen voor plussegment (o.a. duurzaamheid)
  - Retail zet stappen door specifieke producten in het assortiment op te nemen
  - Dierenbescherming voert Beter Leven-kenmerk voor onderscheidende producten
  - LNV-overheidsbeleid stimuleert zogenaamde tussensegment producten
- Kans: initiatieven in de sector
  - Binnen de sector komen passende initiatieven op, die innovatie in productie-omstandigheden combineren met innovatie in de keten (o.a. richting vermarkting)

## G: Conclusies > *Tempo van verandering*

---

- Het tempo van veranderingen in de sector is hoog
  - Onder andere onder invloed van snel veranderende eisen in de markt, toenemende druk vanuit maatschappij en druk via overheidsregelgeving
  
- Dit matcht niet goed met de beperkte innovatiekracht van de sector
  - Vernieuwingen buitelen over elkaar heen, met kortcyclische investeringen tot gevolg
  - Dit probleem is onderdeel van het bredere fenomeen van pad-afhankelijkheid van technologische innovaties. Als innovatie te zeer wordt ingezet op verbeteringen van gangbare systeem kan de situatie ontstaan dat de uiteindelijk gewenste, meer sprongsgewijze aanpassingen niet meer mogelijk zijn
  
- Kans: combinatie LTO Plan van Aanpak en herontwerptraject Konijnen op Koers
  - Beiden gericht op het formuleren van een passende houderij
  - Dit werkt echter alleen als PvA ruimte biedt voor nieuwe systemen en dus de pad-afhankelijkheid van korte termijn ontwikkelingen verkleind of niet versterkt

## G: Conclusies > *Level playing field*

---

- Er bestaan ongelijkheden in marktkansen van konijnenhouderijen in Europa
  - Als gevolg van verschillen in regelgeving en maatschappelijke waarden en normen
  
- Hierdoor ontstaan er imperfecties in de internationale markt
  - Overheidsregelgeving (incl kwaliteitsborging, IKB) verschilt tussen landen
  - WTO afspraken rondom aanduiding productieomstandigheden belemmeren eerlijke concurrentie
  - NGO's in diverse landen in Europa voeren verschillende strategieën
  - Maatschappelijke druk varieert in diverse landen in Europa
  
- Kans: ruimte voor andere marktconcepten
  - Regelgeving laat de sector de ruimte om eigen marktconcepten die passen in zowel licence-to-produce als licence-to-deliver te ontwikkelen

[www.konijnenopkoers.wur.nl](http://www.konijnenopkoers.wur.nl)

[info.konijnenopkoers@wur.nl](mailto:info.konijnenopkoers@wur.nl)

© Wageningen UR



LIVESTOCK RESEARCH  
WAGENINGEN UR



# F: Resultaten CSA > I: Dierenwelzijn, Geeltjes [kleur]

Wat <b>verhindert</b> de overgang van het huidige systeem naar een systeem dat qua <b>dierenwelzijn</b> geaccepteerd wordt door de consument/burger?	Overheden	Kennis-instituten	NGO's	Consumenten	Aanv ketenpartijen	Afv ketenpartijen	Ondernemers	Belangenorganisaties
Kennis-infrastructuur	<p>Zeer beperkt R&amp;D budget</p>	<p>Ontbreken kennis over alternat systemen</p> <p>Kennis (internat) matig ontsloten</p>	<p>Burger onbekend met sector, hierdoor makkelijk beïnvloedbaar</p>	<p>Onduidelijk wat consument accepteert</p> <p>Consument luistert te veel naar emotie en te weinig naar wetensch</p>	<p>Weinig slagkracht ivm geringe omvang sector</p> <p>(Verwachte) problemen met agressie in groepssystemen vertraagt ontwikkeling in die richting</p> <p>Weinig geld voor promotie, ontwikkeling, R&amp;D</p>		<p>Vraag of in groepen leven natuurlijk gedrag is</p>	
Fysieke infrastructuur								
Houderijsysteem		<p>Ontbreken systemen die aantoonbaar beter zijn voor dierenwelzijn</p>					<p>Sector erkent problemen (dierenw, noodzaak nw systeem) niet</p> <p>Angst voor onvoorzien/obekende problemen nw systeem vertraagt ontwikkeling</p>	
Dier		<p>Ontbreken objectieve bepaling dierenw / natuurlijk gedrag (emotie-/waardevrij)</p> <p>Ontbreken kennis gewenst niveau dierenw</p>						
Wet- en regelgeving	<p>Beleid onbetrouwbaar: doelen en houdbaarheid onduidelijk</p> <p>Geen fiscale steun nwe systemen</p> <p>Geen beweging wb dierenwelzijn in EU</p> <p>Ooneerlijke concurrentie EU (oa omkatten via etiketten)</p>						<p>Onbetrouwbaarheid beleid vertraagt ontwikkeling</p>	
Waarden, normen symbolen			<p>Vanuit maatschappij normen aan sector opgelegd die komen uit emotie ipv wetensch</p> <p>Frame of reference burger verschilt v sector</p>				<p>Geconfronteerd met vraag: Is sector noodzakelijk of kunnen we m opdoeken?</p>	
Interactie			<p>Anoniem &amp; agressief</p> <p>Veel macht AG, levert twijfel houdbrh investeringen prim prod.</p> <p>Sector ervaart weinig bereidh AG tot meedenken</p>	<p>Consument wordt sterk beïnvloed door AG en media</p>		<p>Retail laat zich in het toelaten v producten beïnvloeden door AG</p> <p>Onbekendheid konijnenvlees en- houderij bij burger/consument</p>	<p>Huidig systeem onbekend bij externen, sector vertelt haar verhaal niet/niet juist</p> <p>Twijfel of actiegroepen uberhaupt tevreden te stellen zijn met nieuwe systemen</p> <p>Verstoorde/afwezige interactie met AG</p>	
Marktstructuur			<p>Spagaat sector binnenlandse (groepssystemen) en buitenlandse (parksystemen) ontwikkelingen</p>	<p>Consument kiest obv prijs en is weinig bereid uit duurdere segment te kopen</p> <p>Laag rendement, kleine marges (gevolg = geen invest.ruimte)</p>		<p>Matige invloed NL sector op retail/slacht</p> <p>Dubb agenda retail: wil dzh maar haalt buitlen producten</p> <p>Ongelijke verdeling van marges in de keten</p> <p>Toenemende kosten dierenwelzijn, zonder marktformule daarbij (kosten niet terugverdiend)</p> <p>Verrijgbaarh konijn laag</p>	<p>Kleine marges, leidt tot lagere bereidheid tot investeren</p>	

# F: Resultaten CSA > I: Dierenwelzijn, Groentjes [kleur]

Wat <b>stimuleert</b> de overgang van het huidige systeem naar een systeem dat qua <b>dierenwelzijn</b> geaccepteerd wordt door de consument/burger?	Overheden	Kennisinstituten	NGO's	Consumenten	Aanvketenpartijen	Afvketenpartijen	Ondernemers	Belangenorganisaties
Kennisinfrastructuur	Overheid biedt nu kansen om kennislag te maken, daarin mogelijkheden tot vergaren van kennis over behoeften van het konijn	Ontsluit kennis, ook uit buitenland					Bewezen innovativiteit, bewezen wil om te verduurzamen en voorop te lopen wb dierenw Benut studieclubs/ internationale kennis	
Fysieke infrastructuur								
Houderijsysteem							Wellicht opnieuw onverwachte verbetering in nw systeem (cf welzijnskooien)	
Dier					Nieuwe foklijnen bv gericht op voorkomen agressie in groeps-systemen			
Wet- en regelgeving	Steun v overheid met stimuleringsinstrumenten (fiscaal voordeel/borging risico's, zoals MIA/Vamil) Kunnen we leren v Zwitserland (label: geproduceerd vlgns hier niet geaccepteerde normen)?							
Waarden, normen symbolen							Cultuurverandering status van het dier	
Interactie					Kleine sector met korte lijnen vergemakelijkt en masse overschakeling	Leer van overgang legbatterij naar scharrelsystemen	Meer openheid richting burger/consument (cf Rathenau-studie)	Breng AG, retail en onderzoek bij elkaar en stuur aan op convenant Zet in op gezond, zonder antibiotica
Marktstructuur						Nw marktconcepten: ICT-distributie/ duurz/ diff assortiment/ NLkonijn	4-kantsverw, bv bont Speel in op vraag van retail	Doe mee met huidige voedseltrends: gemak, bereidingstijd, herkenbaarheid, kant-en-klaar Beloning vanuit AG voor vooruitgang (bv Beter Leven ster)



# F: Resultaten CSA > II: Diergezondheid, groentjes [kleur]

Wat <b>stimuleert</b> de overgang van het huidige systeem naar een systeem met een hogere <b>diergezondheid</b> ?	Overheden	Kennisinstituten	NGO's	Consumenten	Aanvketenpartijen	Afvketenpartijen	Ondernemers	Belangenorgan.	Dierenartsen	Farmac. industrie
Kennisinfrastructuur							<p>Besef in sector dat sterftecijfers omlaag moeten omwille van bestaansrecht</p> <p>Besef in sector dat gebruik antibiotica omlaag moet omwille van bestaansrecht</p>			
Fysieke infrastr.										
Houderijsysteem					Leveren van 'veilig voer'	<p>Diergezondheid lijkt via diermanagement en techniek te verbeteren te zijn (voer, AI/AO, ventilatie)</p> <p>Verbod bep medicatie stimulan verbeteren management</p>				
Dier						Andere foklijnen (gericht op minder stress)	Optimaliseren ipv preventieve medicatie toepassen			
Wet- en regelgeving										
Waarden, normen symbolen						<p>Crisisvrije sector. Geen zoonosen in bekend. Dit kan aangegrepen worden om imago te versterken</p> <p>Konijn krijgt vegetarisch dieet obv voer dat niet concurreert met humane voeding. Dit kan aangegrepen worden om imago te versterken</p>				
Interactie										
Marktstructuur						<p>Wachttijden zorgen (vermoedelijk) voor antibiotica-vrij product</p> <p>Onderscheiden op markt obv laag antibioticagebruik</p>				

# F: Resultaten CSA > III: Milieudruk, geeltjes [kleur]

Wat <b>verhindert</b> de overgang van het huidige systeem naar een systeem met een lagere <b>milieudruk</b> ?	Overheden	Kennis-instituten	NGO's	Consumenten	Aanv keten-partijen	Afv keten-partijen	Ondernemers	Belangenorganisaties
Kennis-infrastructuur							Innovatie is onvoldoende	
Fysieke infrastructuur					Transport			
Houderijsysteem	Kennis over stalklimaat ontbreekt (in NL)	Weinig bekend over milieudruk in konijnenhouderij Weinig bekend over energieverbruik in konijnenhouderij Weinig bekend over systemen met lage milieudruk			Grondstoffen voor ruwvoer van elders		Zuiniger koelingssysteem niet beschikbaar In huidig systeem gaat ~20% v water verloren Toepassing alternatieve energiebronnen is beperkt	
Dier								
Wet- en regelgeving	Regels zijn vaak onveranderd overgenomen uit grotere sectoren Derogatie beperkt toepassing konijnenmest						Dreiging luchtwassers	
Waarden, normen symbolen								
Interactie							Wb milieu staat sector niet onder druk (want rel effect klein agv kleine omvang sector)	
Marktstructuur				Milieu is geen bepalende factor voor consument (van konijnenvlees)				

# F: Resultaten CSA > III: Milieudruk, groentjes [kleur]

Wat <b>stimuleert</b> de overgang van het huidige systeem naar een systeem met een lagere <b>milieudruk</b> ?	Overheden	Kennis-instituten	NGO's	Consumenten	Aanv keten-partijen	Afv keten-partijen	Ondernemers	Belangen-organisaties
Kennis-infrastructuur								
Fysieke infrastructuur								
Houderijsysteem		Kennis over milieudruk tnt redelijk positief			Behoud het gebruik van restproducten		Mestbewerking levert hoge kwaliteit mest voor particulier gebruik Gezien de mate van professionaliteit op dit moment zijn er nog veel verbetering te behalen (op ventilatie, verlichting, koeling,...)	
Dier								
Wet- en regelgeving		Konijnenmest is een grondstof en dus niet milieuvriendelijk					Strengere wetgeving striggert innovatie	
Waarden, normen symbolen				Klimaat en energie zijn belangrijke issues in de maatschappij				
Interactie								
Marktstructuur			Konijn doet het qua milieu goed op de vleeswijzer					